

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้รูปแบบการรวมนเสริมสร้างเด็ก ในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาเด็ก โดยใช้รูปแบบการรวมนเสริมสร้างเด็ก ในตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR - Participatory Action Research) ทำการศึกษาถึงบริบทของชุมชน ตำบลหมอกจำแป่ ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาเด็ก ตามโครงการการรวมนเสริมสร้างเด็ก ตั้งแต่ขั้นเตรียมการ การจัดอบรมทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ (ครู ข) การจัดเวทีประชาคม การจัดทำโครงการการรวมนเสริมสร้างเด็ก ตำบลหมอกจำแป่ และการดำเนินกิจกรรม ในหมู่ที่ 1 ตำบลหมอกจำแป่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนและผลการพัฒนาเด็กโดยใช้กระบวนการเสริมสร้างเด็กอย่างเป็นองค์รวม

สรุป

ผลการศึกษากระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้รูปแบบการรวมนเสริมสร้างเด็ก ในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน โดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กำหนดแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการการรวมนเสริมสร้างเด็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้นและแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการฯ โดยคณะกรรมการคุ้มครองเด็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจัดทำหนังสือเชิญคณะกรรมการบริหารโครงการฯ ประชุมเพื่อชี้แจงโครงการ ดำรวจข้อมูลจำนวนเด็กอายุ 0 – 18 ปี แยกตามอายุและตามหมู่บ้าน ในตำบลพื้นที่เป้าหมาย ในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน คือ หมู่ 1 ตำบลหมอกจำแป่ โดยการคัดเลือกของ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดแม่ฮ่องสอน (คณะกรรมการบริหารโครงการการรวมนเสริมสร้างเด็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน) และประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำแผนการดำเนินงาน

ระดับจังหวัด โดยทีมสหวิชาชีพระดับจังหวัด (ครู ก.) เสนอแผนการดำเนินงานต่อ คณะอนุกรรมการบริหารโครงการฯ เพื่อรับรองแผนปฏิบัติการของจังหวัด และส่งแผนปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองจาก คณะอนุกรรมการบริหารโครงการฯ ให้สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ (สท.)

ขั้นที่ 2 การจัดอบรมทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่

จัดอบรมทีมสหวิชาชีพในพื้นที่ (ครู ข.) ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกสภาตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ทีมบริหารหมู่บ้าน อาสาสมัครในพื้นที่ อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน บุคลากรทางการศึกษา ครู อาจารย์ ผู้มีประสบการณ์ เข้าร่วมการอบรม หมู่บ้านละ 5 คน ประเด็นในการฝึกอบรม เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการปกป้องคุ้มครอง และพัฒนาเด็ก แนวทางการบริหารจัดการ โครงการปี 2550 เรื่องความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และการจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับเด็กในชุมชน ตลอดจนการวางแผนการจัดกิจกรรมตามยุทธศาสตร์เพื่อ การพัฒนาเด็กตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลกำหนด กลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กอายุ 0-18 ปี ครอบครัวของเด็ก ตลอดจนชุมชน/องค์กรเครือข่ายในพื้นที่เป้าหมาย 5 หมู่บ้าน ใน 5 ตำบล (สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกคือ หมู่ที่ 1 บ้านหมอกจำแป่) ซึ่งมีเป้าหมายของโครงการ ครอบครัว ชุมชน สังคมมีความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการปกป้องคุ้มครอง และพัฒนา เด็กให้มีคุณภาพ เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองและพัฒนาอย่างทั่วถึง และเด็กมีความรู้คู่คุณธรรม สามารถพึ่งตนเองได้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน

ขั้นที่ 3 การจัดเวทีประชาคม

การจัดเวทีประชาคมบ้านหมอกจำแป่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดแนวทางการจัด กิจกรรม การพัฒนาด้านต่างๆ ให้กับเด็กและเยาวชน และ เพื่อค้นหาสาเหตุ สภาพปัญหาต่างๆ ของเด็กและเยาวชน ในตำบลหมอกจำแป่ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย เป็นเด็กและเยาวชนในหมู่ที่ 1 บ้านหมอกจำแป่ อายุ 0-18 ปี ครอบครัวเด็กและเยาวชน ตลอดจนชุมชนและองค์กรเครือข่าย

การดำเนินการ ชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการคาราวานเสริมสร้าง เด็ก จังหวัดแม่ฮ่องสอน กิจกรรมการสำรวจปัญหา ความต้องการของชุมชนตำบลหมอกจำแป่ โดยให้เด็ก เยาวชน และประชาชนเสนอปัญหาและความต้องการที่ชุมชนต้องการให้แก่เด็ก และ เยาวชน หลังจากนั้นทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ ให้ผู้มาเข้าร่วมกิจกรรมพิจารณาถึงความต้องการ ที่จะให้แก่เด็กและเยาวชน โดยการยกมือลงคะแนน และจัดลำดับความสำคัญ และจัดทำ

โครงการ โดย ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ จัดทำโครงการตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ที่ได้จากการจัดเวทีประชาคม เสนอเพื่อขออนุมัติโครงการจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของเด็ก
2. เสริมสร้างความตระหนักในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก
3. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้และสันทนาการที่เหมาะสมกับเด็ก
 - 3.1 กิจกรรมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวันสำคัญต่างๆ
 - 3.2 กิจกรรมเรียนรู้เสริมทักษะภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน
 - 3.3 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.4 กิจกรรมสอนการกีฬาพื้นฐาน
 - 3.5 จัดหาสื่อการเรียนรู้ ประเภทหนังสือ และชุดกิจกรรมสร้างสรรค์

ขั้นที่ 4 การจัดทำโครงการการวางแผนเสริมสร้างเด็ก ตำบลหมอกจำแป่

ขั้นตอนการดำเนินการ ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ จัดทำโครงการตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ที่ได้จากการจัดเวทีประชาคม เสนอเพื่อขออนุมัติโครงการจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของเด็ก
2. เสริมสร้างความตระหนักในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก
3. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้และสันทนาการที่เหมาะสมกับเด็ก

ขั้นที่ 5 การนำโครงการไปปฏิบัติ

1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของเด็ก โดยการสำรวจข้อมูลทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้าน พบว่ามีจำนวน 257 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 1,109 คน เป็นเด็กและเยาวชนอายุ 0-18 ปี จำนวน 158 คน เป็นเพศชาย 82 คน เพศหญิง 76 คน

2. เสริมสร้างความตระหนักในครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลเด็ก โดยการจัดเวทีประชาคมของหมู่บ้านหมอกจำแป่

3. ส่งเสริมให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้และสันทนาการที่เหมาะสมกับเด็ก ดังนี้

3.1 กิจกรรมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และวันสำคัญต่างๆ เช่น การแห่เทียนพรรษา ในเทศกาลวันเข้าพรรษา ของโรงเรียนบ้านหมอกจำแป่ โดยได้นำไปถวายที่วัดบ้านยอด และทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหมอกจำแป่ ได้แห่เทียนพรรษาและนำไปถวายที่วัดหมอกจำแป่

3.2 กิจกรรมเรียนรู้เสริมทักษะภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน หลักสูตร 3 ชั่วโมง ต่อวันทุกวันเสาร์ตั้งแต่เวลา 09.00 – 12.00 น. เด็กที่เรียนเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 28 คน และเด็กระดับมัธยมศึกษา จำนวน 28 คน สำหรับเนื้อหาที่สอน เป็นการเพิ่มทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับ การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน ภาษาอังกฤษ โดยเน้นทักษะการพูด การทักทายพูดคุย

3.3 กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 จากโรงเรียนชุมชนบ้านหมอกจำแป้ จำนวน 120 คน เนื้อหาที่สอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ

3.4 กิจกรรมการอบรมกีฬาขั้นพื้นฐาน กลุ่มเป้าหมายคือ แคนนำเด็กและเยาวชนเพศชาย ที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 จากโรงเรียนชุมชนบ้านหมอกจำแป้ จำนวน 35 คน จัดอบรมเกี่ยวกับกฎ กติกา การแข่งขันกีฬาฟุตบอล ,ฟุตซอล และทดสอบในสนามจริง

3.5 จัดหาสื่อการเรียนรู้ ประเภทหนังสือ และ ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ ให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหมอกจำแป้ โดยมีครูพี่เลี้ยงหรือผู้ดูแลเด็ก (ผดค.) ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรแล้ว ได้จัดทำกรจัดหาสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหมอกจำแป้ เป็นชุดสื่อประเภทหนังสือนิทานและชุดกิจกรรมสร้างสรรค์สำหรับเด็ก (เช่น แผ่น ABC ชุดสัตว์ป่า ชุดผลไม้ ชุดผักสวนครัว เครื่องครัวหรรษา เป็นต้น) ซึ่งทางผู้ดูแลเด็กได้ส่งเสริมให้เด็กได้ เรียนรู้โดยใช้สื่อ ในการสอนเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านร่างกายพัฒนาการตามวัย การเคลื่อนไหว สติปัญญา ด้านจิตใจ อารมณ์ และด้านสังคมอย่างต่อเนื่อง และได้ประเมินความฉลาดทางอารมณ์ เด็กอายุ 3 – 5 ปีก่อนดำเนินกิจกรรม โดยใช้แบบประเมินจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข โดยให้ผู้ปกครองเด็ก เป็นผู้ประเมินอารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมของเด็ก

ผลการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ในศูนย์เด็กเล็ก บ้านหมอกจำแป้ จำนวน 41 คน พบว่า

1. เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ควรส่งเสริมและรักษาคุณลักษณะนี้ให้คงไว้ จำนวน 9 คน
2. เด็กควรได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่นๆให้ดียิ่งขึ้น ผู้ใหญ่ควรร่วมกันส่งเสริมให้เด็กพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่นๆอย่างต่อเนื่อง จำนวน

19 คน

3. เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านนั้นๆให้ดียิ่งขึ้น ผู้ใหญ่ต้องช่วยกันเอาใจใส่พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เด็ก อย่างจริงจังและสม่ำเสมอ จำนวน 13 คน

ขั้นที่ 6 การประเมินผล

เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับการวัดผลสำเร็จของโครงการกิจกรรม โดยทำการตรวจสอบข้อมูลที่เป็นผลของการดำเนินกิจกรรมว่าครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ จากนั้นจะมีการจัดทำรายงาน เพื่อนำเสนอผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ รวมถึงการสานต่อให้เด็กเยาวชน ผู้ปกครองนำผลของการดำเนินงานตามโครงการคาราวาน เสริมสร้างเด็กไปดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชนต่อไป อย่างไรก็ดี ระยะเวลาและขั้นตอนของการทำกิจกรรม อาจมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียด หากแต่เป็นความเหมาะสมในบริบทของการดำเนินงานที่อาจมีข้อจำกัดที่ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ การดำเนินการมุ่งตอบสนองความต้องการและข้อจำกัดของชุมชน รวมถึงการทำให้ชุมชนได้มองเห็นปัญหาของตนเอง เกิดความต้องการอย่างแท้จริงและมุ่งมั่นมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้ ยังคงต้องอาศัยการมีเข้าใจที่ถูกต้อง และการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์และกระตือรือร้นของฝ่ายต่าง ๆ การสร้างช่องทางการตรวจสอบกิจกรรมและการมีเครื่องมือประเมินผลกิจกรรมว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง จะทำให้ทุกฝ่าย คาดหมายได้ว่า ผลลัพธ์ของการดำเนินกิจกรรมจะปรากฏออกมาสอดคล้องกับความต้องการพัฒนาหรือสามารถใช้ได้กับการแก้ไขปัญหาอย่างตรงจุด และเข้าร่วมกระบวนการอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาในการดำเนินงาน ซึ่งในการดำเนินงานตามกิจกรรมของโครงการได้มีการประเมินผล แต่ในบางกิจกรรม ยังมีการดำเนินงานต่อไป

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาเด็กโดยใช้กระบวนการเสริมสร้างเด็กอย่างเป็นองค์รวม ตามโครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาเด็ก พบว่า มีผลต่อทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ ผลต่อเด็ก ตลอดจนผลต่อชุมชน / สังคม ดังนี้ คือ

1. ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่

ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ ได้จัดทำโครงการเพื่อเสนอต่อสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยเตรียมการจัดเวทีประชาคมของหมู่บ้านหมอกจำแป่ ทำแผนยุทธศาสตร์ โดยการทำงานแบบมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม และมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และ

ร่วมมือร่วมใจกัน จัดกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เช่น การจัดเวทีประชาคม, การจัดอบรมเยาวชนเข้าค่ายจริยธรรม คุณธรรม ,การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ในวันสำคัญต่างๆ เช่น การแห่เทียนพรรษาในเทศกาลวันเข้าพรรษา,กิจกรรมเรียนรู้ เสริมทักษะภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ,กิจกรรมการอบรมกีฬาขั้นพื้นฐานและการจัดซื้อสื่อ การเรียนรู้ ประเภทหนังสือและชุดกิจกรรมสร้างสรรค์

นวัตกรรม เป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาการเสริมสร้างเด็กตามโครงการคาราวาน เสริมสร้างเด็ก ได้แก่ การบูรณาการระหว่างหน่วยงานหลายหน่วยงานมาร่วมกัน เช่น อาจารย์ จากโรงเรียน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และนักวิชาการจาก องค์การบริหารส่วนตำบลหมอกจำแป้ เป็นการใช้วิทยากรตัวคูณ (ครู ก.และครู ข.) โดยทีมสห วิชาชีพระดับจังหวัดที่ได้เข้ารับการอบรมเป็นครู ก. มาเป็นวิทยากรในการจัดอบรมทีมสห วิชาชีพระดับพื้นที่ครู ข. ใช้การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย เด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และองค์กรเครือข่าย ในการเข้าร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการ ของชุมชนโดยการใช้เวทีประชาคม ทำให้ได้แผนยุทธศาสตร์ของชุมชน

2. ผลต่อเด็ก

ผลของกระบวนการพัฒนาเด็ก ทำให้เด็กในหมู่บ้านหมอกจำแป้ ได้รับการพัฒนาใน หลายๆด้าน เช่น เด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย ได้รับการ พัฒนาในเรื่องของพัฒนาการ การเคลื่อนไหว ทางด้านจิตใจ อารมณ์ การรู้จักอดทน การรอคอย การเข้าแถว การตรงต่อเวลา ด้านสังคม เด็กได้รับการพัฒนาในเรื่องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคม ความสามัคคี การฝึกมารยาทในสังคม การรู้จักแบ่งปันกัน ฝึกความรับผิดชอบ กลุ่มเด็กในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก บ้านหมอกจำแป้ มีเด็กจำนวน 41 คน ได้มีการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย พบว่า เด็กมีพัฒนาการทางกายส่วนใหญ่ดี จำนวน 38 คน(92.68 %) ด้านอารมณ์ ได้มีการ ประเมินความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)ให้แก่เด็กก่อนเริ่มให้มีกิจกรรม โดยให้ผู้ปกครองประเมิน ตัวเด็กเอง พบว่า เด็กมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดี จำนวน 9 คน (21.95 %) และ เด็กควรได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่นๆให้ดียิ่งขึ้น จำนวน 19 คน (46.34 %) และ เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอื่นๆให้ดียิ่งขึ้น ผู้ใหญ่ ต้องช่วยกันเอาใจใส่พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เด็ก อย่างจริงจังและสม่ำเสมอ จำนวน 13 คน (31.71 %)

เด็กในโรงเรียน ได้รับการพัฒนาในเรื่อง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการจัดเวทีประชาคม และเด็กได้รับการพัฒนาในเรื่องการเรียนภาษาอังกฤษ ทำให้เด็กสามารถมี

ทักษะในด้านการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ ตลอดจนสามารถสื่อสารในการสนทนากับชาวต่างชาติได้ และเด็กได้รับการพัฒนาในเรื่องของการอบรมการเข้าค่ายคุณธรรม และจริยธรรม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ 8 คุณธรรมพื้นฐาน การสวดมนต์ นั่งสมาธิ ซึ่งเด็กสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และเด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ในวันสำคัญต่างๆ เช่น การแห่เทียนในเทศกาลวันเข้าพรรษา ร่วมกับ ผู้ปกครอง คณะครู ทีมสหวิชาชีพในพื้นที่ ตลอดจนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเยาวชนเพศชายที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ยังได้เรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกเป็นนักกีฬาและผู้ตัดสินกีฬาประเภทฟุตบอลและฟุตซอลด้วย

เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยบุคคลหลากหลายอาชีพ ซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์กับการทำงานด้านเด็กมาร่วมกันดำเนินการ โครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก

ผลของกระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทำให้เด็ก เยาวชนเกิด กระบวนการเรียนรู้

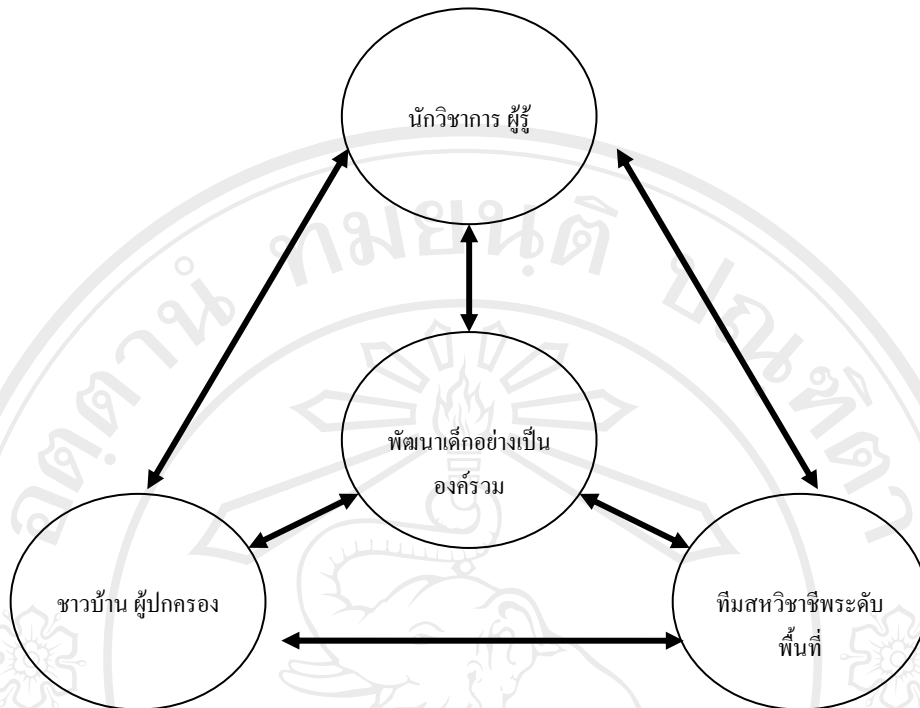
การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ซึ่งประกอบด้วย เด็ก เยาวชน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และองค์กรเครือข่าย ในการเข้าร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยการใช้เวทีประชาคมและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเด็ก เพื่อความยั่งยืนของโครงการ ในการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มของเด็ก ให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม และปูพื้นฐานเด็กด้านความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เพื่อให้เด็กคิดอย่างเป็นระบบ เกิดผลลัพธ์ คือเด็กมีความรู้คุณธรรม

3. ชุมชน / สังคม

ชุมชนบ้านหมอกจำแป้ เป็นชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกในพื้นที่อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ทำให้เด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง ในชุมชนได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ในหลายๆ ด้าน เช่น แหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน โดย องค์การบริหารส่วนตำบลหมอกจำแป้ สนับสนุนให้เด็กมีแหล่งเรียนรู้และพื้นที่สร้างสรรค์สำหรับเด็ก ในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็กไว้อย่างหลากหลาย เพื่อกระจายโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และมีพื้นที่สำหรับการแสดงกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีพัฒนาการที่เหมาะสมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา สถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็กในชุมชน เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนและวัด เพื่อให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยอาศัยทรัพยากรจากทุนทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่น นอกจากนี้ เป็นพื้นที่และช่องทางที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้

แสดงกิจกรรมตามศักยภาพ เช่น การแข่งขันกีฬาต่างๆ การรณรงค์เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ ผลที่ได้คือ เด็กได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน และมีการปรับพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ตลอดจนการใช้รถโมบาย มาเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมในพื้นที่ สร้างและขยายเครือข่ายการดำเนินกิจกรรมให้กว้างไกลต่อไป ทำให้เป็นชุมชนต้นแบบในโครงการคาราวานเสริมสร้างเด็กในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม ประกอบด้วย ชาวบ้านผู้ปกครองของเด็กเยาวชน ,นักวิชาการ ผู้รู้คือครู อาจารย์ วิทยากร ที่มาให้ความรู้ในการสอน การอบรม การเข้าค่าย และทีมสหวิชาชีพ ระดับพื้นที่ เป็นผู้จัดเตรียมการ บริหารงานกิจกรรมต่างๆ ตามที่ สุภางค์ จันทวานิช อธิบายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัยของนักวิจัย และวัตถุประสงค์ของนักวิจัยและนักพัฒนา ควบคู่ไปกับการความต้องการความรู้ และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ดังนั้นการดำเนินการและผลของการวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ มักจะประกอบไปด้วยบุคคล 3 ฝ่ายประกอบด้วย (1) **บุคคลเป้าหมาย** อาจเป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย หรือชุมชนที่จะทำการศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นคนในชุมชนหรือกลุ่มนั้น ซึ่งเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองดีที่สุดสำหรับในโครงการนี้คือ เด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน (2) **นักวิจัย** เป็นผู้แทนของนักวิชาการที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นทีมสหวิชาชีพในระดับพื้นที่ และ (3) **นักพัฒนา** หรือผู้รู้ เป็นกลุ่มผู้มีความรู้และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งมักจะเป็นผู้แทนของฝ่ายรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งแม้ว่าเป็นคนนอก แต่ก็นับว่าเป็นบุคคลที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกับบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาหรือบุคคลกลุ่มแรกมากที่สุด ซึ่งบางครั้งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยและนักพัฒนาอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ ดังแผนภาพการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของฝ่ายต่างๆ

แผนภาพ 2 การมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้รูปแบบการวางเสริมสร้างเด็กในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน เป็นโครงการนำร่องที่ทำให้องค์กรชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน แต่กระบวนการพัฒนาใดๆ ที่รัฐให้การส่งเสริม ถ้าต้องการให้สำเร็จต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่มีความคิดริเริ่ม การตัดสินใจ ตลอดจนการร่วมมือปฏิบัติ (กาญจนา แก้วเทพ, 2538, หน้า 17) และทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ สำหรับกระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้รูปแบบการวางเสริมสร้างเด็ก ในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ได้จัดทำโครงการโดยให้ประชาชน เด็ก เยาวชนและองค์กรชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเวทีประชาคม ในการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ ทำให้ได้กิจกรรม โครงการที่ตรงกับที่ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า จากลักษณะความสัมพันธ์ทางเครือญาติและการยอมรับในตัวผู้นำชุมชน ตลอดจนองค์กรชุมชน ทำให้การพัฒนาที่มีการรวมตัวกันได้ง่ายขึ้น และมีการเสียสละช่วยเหลือกัน ทั้งในกิจกรรมที่มีผลประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวม เช่นการจัด

เวทีประชาคม ประชาชน เด็กและเยาวชนมีการรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ จึงทำให้ประชาชน เด็กและเยาวชนให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในกิจกรรมของชุมชน เช่นกิจกรรม การอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี การแห่เทียน ในเทศกาลวันเข้าพรรษา และกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นไปตามที่ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างใน สุวิทย์ สมบัติ, 2540, หน้า 91) ที่กล่าวว่าขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนา ประกอบด้วยการร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง ในชุมชนได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ในหลายๆด้าน เช่น นวัตกรรมและ กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้และพื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชน ตลอดจนเป็นชุมชนต้นแบบของการพัฒนาเด็กตาม โครงการคาราวานเด็ก อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน

ข้อเสนอแนะ

กระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม โดยใช้รูปแบบคาราวานเสริมสร้างเด็กในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้าน ซึ่งแต่ละด้านล้วนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก เช่น

1. การเลือกพื้นที่ในการดำเนินงานตามโครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก ควรเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนามีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และมีทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ ที่ร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรม เพื่อจะได้เป็นต้นแบบของการดำเนินงานในปีต่อไป ดังเช่นหมู่บ้านหมอกจำแป้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็น อบต.ดีเด่น ,ผู้นำชุมชนดีเด่น จากกรมการปกครอง และทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ ที่เข้มแข็งสามารถไปเข้ารับการอบรมทุกคนและร่วมมือ ร่วมใจกันทำงานและชุมชนมีครูพี่เลี้ยงเด็กที่ปฏิบัติงานในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นบุคคลที่รักเด็ก ทำงานทุ่มเทให้เด็ก เป็นคนที่รักการพัฒนา ทำให้เด็กได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน

2. กระบวนการพัฒนาคน ตั้งแต่ทีมสหวิชาชีพระดับจังหวัด (ครู ก.) ทีมสหวิชาชีพระดับพื้นที่ (ครู ข.) ควรมีการพิจารณาบุคคลที่มีศักยภาพ มีความสามารถ ทุ่มเทเสียสละ และสามารถเข้าร่วมในการอบรมและการดำเนินกิจกรรมต่างๆได้ และทีมควรได้รับการอบรมเพื่อพัฒนาด้านทักษะการดำเนินงาน เช่น การจัดเวทีประชาคม ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ให้กับเด็ก

3. กระบวนการทำงาน ควรมีการวางแผนการดำเนินงาน เริ่มจากขั้นเตรียมการ การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชน เด็กเยาวชน ผู้ปกครอง องค์กรชุมชนเข้าร่วมในการจัดเวที ประชาคม เพื่อที่จะได้สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและดำเนินการจัด กิจกรรมที่ให้กับเด็ก ได้รับการพัฒนาในทุกด้านตามวัตถุประสงค์
4. กระบวนการติดตาม ประเมินผล ควรมีการติดตามประเมินผลในการจัดกิจกรรม ในการพัฒนาเด็ก เยาวชนทุกขั้นตอนทุกกิจกรรม
5. ข้อพึงระวัง/ข้อควรพึงตระหนัก ในการดำเนินงานตาม โครงการคาราวาน เสริมสร้างเด็กเนื่องจากกลุ่มเป้าหมาย เป็นเด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 0 – 18 ปี ซึ่งเป็นเด็กที่มี พัฒนาการในด้านต่างๆ แตกต่างกันไป ในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ควรพิจารณาให้เหมาะสม ตามวัย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมตามโครงการคาราวาน เสริมสร้างเด็ก ในหมู่บ้านอื่นๆ ต่อไป